

Az 1746–1756 közötti építési periódusban a templom szentélyét beboltozták. Schade alaprajza itt keresztboltozatot jelöl. Ennek homlokív-lenyomatait megtaláltuk mindhárom falon – a diadalívet később nyomtalanul elbontották. A homlokívek helyén leverték a belső vakolatot, de alatta és felette meghagyták, és nem is vakoltak rá újabb réteget. Talán ebben a periódusban épült a Ny-i oldalra a sekrestye. A Ny-i homlokzat É-i felén megtaláltuk a később elfalazott sekrestyeajtót.

A templom iskolává alakítására az új templom elkészítése után kerülhetett sor. 1787-ből fennmaradt egy iskolává alakítási terv Hacher Ferenc Xavér ácsmestertől. E szerint az épület visszabontását tervezték földszintes méretűre, a K-i oldalon nyolc, az É-i és D-i oldalon pedig egy-egy tengelyes homlokzatokat alakítottak volna ki, a volt sekrestyét pedig alápícczték. E tervből a jelek szerint a sekrestye alatti pince, valamint az épületet kettéosztó folyosó és a hozzá tartozó új ajtók valósultak meg. Mivel a folyosó falain kívül az épületben nem maradtak fenn 20. század előtti válaszfalak, a 18. század végi iskola belső tagolását nem ismerjük.

A sekrestye alatti pince építése során, járósíntje megemelkedett. A boltozott pince ma is betömve bár, de épységben megvan. A régi sekrestyeajtót falifülkévé alakították, és tőle délre bizonyos, hogy ezek az adatok már ugyanarra a Keresztelő Szt. János templomra vonatkoznak, amely 1712-ben készült el teljesen. Visegrád ekkor kapott újra plébánia rangot. A Starhembergek adományozták az épület felszerelését is. 1732-ben készült az első canonica visitatio, amely az épületet már rossz állapotúnak írja le, a falakon repedéseket említ, és renoválást tart szükségesnek. A leírás szerint a templomban fakarzat állt, valamint megemlít egy nagy kő keresztelőmedencét.

A középkori és 18. századi fal között sok helyütt földet találtunk, ami huzamosabb ideig tartó romos állapotra enged következtetni. Az átépítés során a régi ház pincéjét betemették, déli végét elbontották, és dél felé az épületet megtoldották. A toldalék falazatában és főleg sarokarmírozásaiban több középkori faragott követ használtak fel, másodlagosan például egy ablakosztósudár darabot, amelyet ki is emeltünk. Az új déli homlokzat közepén egy széles ajtót, felette pedig egy kis ablakot alakítottak ki. Az ajtó kiváltó ívének két oldalán egy-egy erőteljes gerendalyuk jelentkezett, ami talán valamilyen előtetőhöz készülhetett.

A bővítmény oldalfalaiba a földszinten 2-2 nagyméretű falifülkét alakítottak ki. A nyugatiakat befalazva találtuk meg, a keletieket később ablakká alakították. A fülkék közül a két északi az 1773-as Leonhard Schade felmérés szerint oltárfülke volt.

Az emeleti szinten több helyütt épységben előkerült az első barokk periódus vakolata az eredeti sík, fafödém aljáig. Ebben a periódusban készültek a templom félköríves ablakai. A Schade-féle felmérés szerint a K-i és a Ny-i oldalon 3-3 ablak volt. A nyugati ablakokból az É-it kívül és belül is meg tudtuk kutatni. Az ablak befelé tölcséresedő bélletű, keret nélküli félköríves nyílás volt.

A D-i ablakot csak kívülről tudtuk megvizsgálni, a középsőt viszont a 20. századi lépcsőház teljesen elpusztította. A K-i oldalon csak a belsőben tudunk kutatni, az É-i és a középső ablak elő is került, a D-it viszont egy újabb ablak elpusztította. Előkerült még a szentély hátsó, É-i falán is egy olyan ablak, amit a későbbi felmérés már nem ábrázol.

Talán ehhez az első templom-periódushoz tartozhat a szentély alatt feltételezhető pince. Erre csak két pinceablak-nyom utal. Az egyik a mai ÉK-i földszinti ablak parapetében ismerhető fel, a másik a sekrestyeajtó mellett. Ez utóbbi falifülkeként a 20. században is nyitva lehetett. A templom belsejét téglapadlóval burkolták és a templomon belül és kívül egyaránt temetkeztek.

BUZÁS GERGELY

334. Visegrád, Ferences kolostor

(Pest megye) Kő

A Radnóti Miklós Gimnázium diákjaival, majd az ELTE középkoros régészhallgatóival ásatást végeztünk a visegrádi ferences kolostor ÉNy-i részén, valamint az udvar ÉNy-i sarkában. Befejeztük a konyha feltárását az első periódus pincéjének szintjéig (98. XXXI. szelvény).

A konyha járósíntje alatt tavaly feltárt fa vízvezeték-csatorna alatt egy cserépcsatorna maradványát találtuk meg, ami feltehetően a refektórium lavabójához vezetett. A facsatorna a vízvezetést szolgálhatta, irányában át van törve a konyha K-i fala a küszöb alatt, valamint a K-i kerengő fala is. Ezek az irányok a kút felé vezetnek. Vagy ide vezették be a vizet, vagy az É-i kerengőajtó alatt átvezető csatornába, amennyiben az É felé kivezetett és nem az is a kútba vitte É-ről a vizet. A konyha kéménypillérei a helyiség alatti korábbi pince betöltésébe voltak belealapozva. A pincének feltártuk belülről a teljesen épen maradt keretű, befalazott D-i ajtaját. A befalazás aljában felhasználva egy Zsigmond-kori nyíláskeret szárkő is van. A pince ablaka eredetileg É felé nyílt, rézsűjének alja megmaradt. A pince betöltésében végig megfigyelhető volt egy fehér, durva, mészkő-sifrából álló réteg, amelyből késő gótikus faragványtöredékek kerültek elő, minden bizonnyal a kolostor késő középkori átépítésekor keletkezett kőfaragó-sifra egy részét helyezték el itt. Hasonló réteg a helyiségtől É-ra, a Fő u. 37. telken is előkerült a Zsigmond-kori járósínt felett.

Az ÉNy-i szárnynak a konyhával szomszédos K-i helyiségét feltártuk, valamint a Ny-ról szomszédos helyiség szélét is elértük (99. XXXIII-XXXIV. szelvény). A keleti helyiség alatt teljesen ép téglaboltozatos pincét találtunk. A boltozat másodlagosan van beépítve, a Ny-i falon megvannak a korábbi fafödém gerendafészkei, valamint egy ablak. Ez az ablak nincs befalazva, bár jelenleg a boltváll fölé nyílik. Mivel Héjj Miklós már korábban kiásta, nem tudjuk, hogy a befalazást ő távolította-e el, vagy már ő is nyitva találta az ablakot. A helyiség eredeti bejárata elpusztult, az egyetlen lehetséges helyén, a déli falon jelenleg újkori pincegádor helyezke-

dik el. A boltozat felett középkori téglapadló csonkjait találtuk meg és egy tűzhely maradványát. A tűzhelyre és a padlóra egy újkori ház falai épültek. A helyiség armírozott DNy-i sarkához egy következő helyiség Ny felé folytatódó fala épült hozzá utólag. Feltártuk e helyiség K-i sávját, ahol ép téglapadlót találtunk a szomszédos helyiség padlójánál mélyebben, de a pince szintjénél magasabban. A helyiség É-i fala a D-ivel ellentétben egybeépült a K-ról szomszédos helyiséggel. Az É-ról szomszédos telken is kutatóárkot nyitottunk a Ny-i kerítés mellett, azzal párhuzamosan (99. XXXV). Egy hárshegyi homokkő-sifrából álló késő középkori kőfaragó-hulladék réteg alatt közvetlenül elértük a Zsigmond-kori szintet, amelyből gazdag 14. századi leletanyag, kályhacsempék, sárgamázos borosedény került elő. Épületnek nem találtuk nyomát.

A kerengőudvar ÉNy-i sarkában, a középkor végi járósínt alatt nyitottuk a 99.1. szelvényt. A szelvényben feltártuk a késő középkori kút építőgödörét, amelyet sóderrel töltöttek ki. A szelvény többi részén az udvar kerti földje alatt leletekben, főleg vastárgyakban gazdag szürke agyagos feltöltés jelentkezett, nagyköves berétegződéssel, illetve egy tűzhelymaradvánnyal. Alatta sárga agyagos, illetve barna sóderes szint következett. A rétegben nagy mennyiségű 14. századi kerámia, állatcsont, vas (köztük egy lakat) került elő. Alatta világosszürke agyag található. Ezt az agyagréteget átvágva zöld agyagos felszínt találtunk, rajta paticsos és faszenes foltokkal. A feltárást e felszín kibontásával hagytuk abba. A szelvény feltárását a jövő évben folytatni kell.

SZÓKE MÁTYÁS – BUZÁS GERGELY – KOCSIS EDIT –
KOVÁCS ANNAMÁRIA – LASZLOVSZKY JÓZSEF

335. Visegrád, Lepence

(Pest megye) B, LT, Ró

A csatornaásás során korábban észlelt kerítőfal É-i frontjának kapu előtti szakasza a gépi bolygatások miatt erősen lepusztult. Jellemző – a korábbi ásatások során tapasztalt megfigyeléseknek megfelelően –, hogy a csekély alapozású falból csak agyagba rakott szabálytalan kövek maradtak meg. Az őrtorony alatt húzódó kora császárkori és őskori rétegek (LT 1–2, Urnamezős kultúra váli csoportja) vizsgálatából számottevő leletanyag (terra sigillata illetve korábbi, főleg kelta edénytöredékek) került elő. A kerítőfal itteni szakaszán több négyzetméternyi felületen, az őrtorony fala körül korábban kibontott „járdához” hasonló habarcsfelületet tisztítottunk ki.

A külső fal DNy-i sarkának feltáráskor számos új felfedezést tettünk. A jó minőségű habarcsos falon belül megtalált 4 db kb. 100 × 50 cm-es kőpillér önmagában eltérést jelentett a hasonló úgynevezett leányfalui típusú burgusok alaprajzi elrendezésétől. A további munkák során nagyméretű, 2,2 m-es bejáratot bontottunk ki. Az említett pillérek minden bizonnyal összefüggésben lehettek a kapuszerkezettel, komolyabb tetőt is tarthattak.

A kerítőfal-kapunál a falak alapozása alatt levő kora császárkori rétegből terra sigillata – rheinzaberni és westendorfi típusok – töredékek, egy üveggyűrű és bronzérmek kerültek elő.

A kaput borító köves, habarcsos omladékból I. Valentinianus-kori bélyeges téglák jelentették a korhatározó leleteket.

A kerítőfal D-i szakaszán kívül korábban megtalált védőárok (fossa) kutatását 1999-ben nem tudtuk elvégezni, mivel országos esőzés miatt a Lepence-patak feltöltődött, medréről a hordalékrétegen keresztül egy vízmosás tört be az ásatási területre.

Az ásatáson részt vettek: Merczi Mónika, Merczi Katalin, Molnár Norbert, Kovács István, a MNM Restaurátor-tanfolyamának hallgatói.

GRÓF PÉTER – GRÓH DÁNIEL

336. Vitnyéd, Selyemút

(Győr-Moson-Sopron megye) Á, Kk

Egy Árpád-kori illetve középkori lelőhelyet találtam a 85-ös út építésénél a földmunkák ellenőrzése során Vitnyéd K-i határában a Selyemút É-i leágazásának K-i oldalán. Itt a Répce és a Kardos-ér közötti lapos árterületen, ahol a 1:25000-es térkép is mélyedést jelöl, széles árok húzódik. Ebben az árokban, közvetlenül az út leágazásánál 160–170 cm mélyen (a 85-ös út mai szintje alatt) egy 10 × 10 m-es területen faszenes, fekete folt látszott, rajta késő Árpád-kori és középkori kerámiatöredékek, fazekak, korsók, cserépbogrács, peremes fedő darabjai.

Négy kutatóárokkal vágtuk át a felületet és megállapíthattuk, hogy az út melletti rét felszíne alatt 45 cm vastag szántással bolygatott réteg található, alatta 15 cm széles sárga agyagos sáv; ez alatt -60 cm-en fekete faszenes feltöltés figyelhető meg. Az 1. árokban a fekete faszenes réteg vastagsága helyenként 25–26 cm, máshol 30–35 cm volt. Ebben a rétegben két darab vassalak került elő, ami egy közeli kovácsműhelyre utalhat. Az árokban egy nagyméretű, vastag falú, korongolt 13–14. századi tárolóedény oldal- és peremtöredékeit is megtaláltuk. Sok állatcsont és egy fenőkő is előkerült. A szabálytalan formájú gödör foltját nem sikerült körülhatárolnunk, mert egy természetes vízmosás mélyedését töltötték fel a faluból kikerült hulladékkal. Tehát a megfigyelt rétegek a középkori Vitnyéd szeméttelépéhez tartoztak.

A kezdetben körülhatárolhatónak hitt folton kívül, a sárga agyagréteg alatt is folytatódik a faszenes fekete réteg, ami arra enged következtetni, hogy az áradásos területet időnként iszappal öntötte el a víz, majd újabb hulladék került a mélyedésbe. A közelben a szántóföldön nem jelentkezett egyéb települési objektum felszíni nyoma. A középkori leleteket tartalmazó réteg a 85-ös út töltése alá is benyúlik. Az útépítésnek ezen a szakaszán a leletmentést befejeztük.

GÖMÖRI JÁNOS